

Faculty of 1000: de krenten uit de pap...

Ulco Kooystra p.j.u.kooystra@ub.rug.nl
Peter van Laarhoven laarhove@ub.rug.nl

Fotografie: Gerhard Lugard

In gesprek met faculty member Wil Konings

In het groeiende aanbod van steeds meer en steeds dikkere wetenschappelijke tijdschriften wordt het voor een individuele wetenschapper steeds moeilijker om alle literatuur op zijn vakgebied goed bij te houden. Sommigen verzuchten "het is bijna een dagtaak geworden". En dan moet je ook nog tijd over te houden voor het onderzoek zelf en voor het geven van onderwijs.

Gelukkig beginnen er langzamerhand alternatieven te komen voor het screenen van alle relevante tijdschriften en voor het tijdroven-de zoeken in bibliografische databases. Een van de belangrijkste is *Faculty of 1000* (kortweg F1000), dat gebruik maakt van zogeheten *after publishing peer review*. Oftewel: deskundige collega's zoeken de krenten uit de pap en ik maak er gebruik van. Een veelbelovend systeem, maar helaas vooralsnog enkel voor de biowetenschappen beschikbaar. Wat is F1000 en wat vindt een gerenommeerd RUG-wetenschapper ervan?

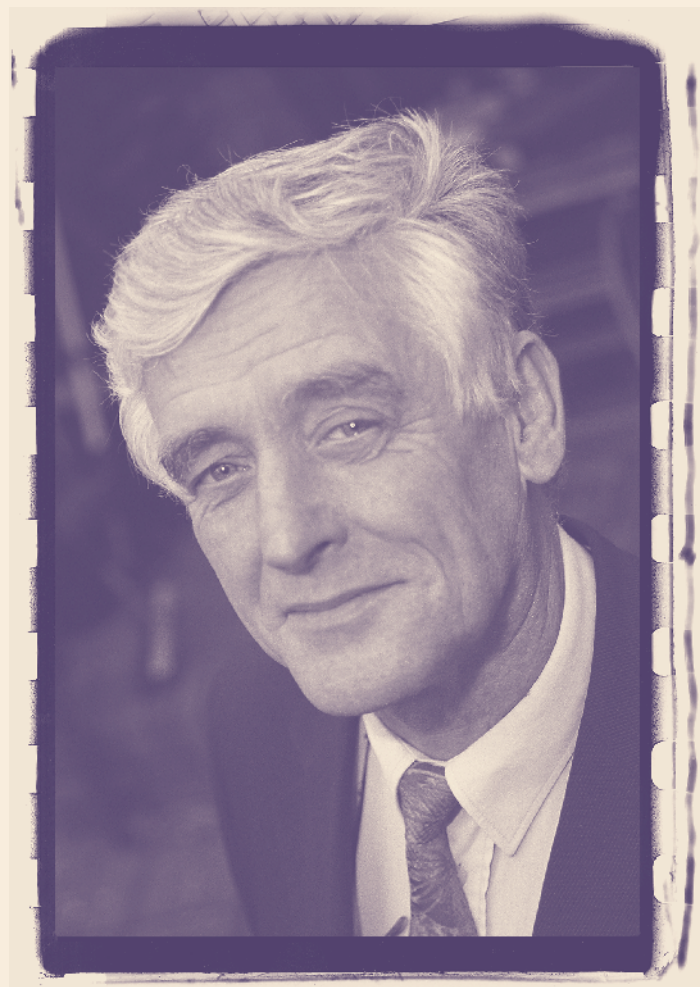
het Toponderzoeker

We zijn in gesprek met Wil Konings, emeritus hoogleraar Microbiologie en zonder twijfel een toponderzoeker (zie kader verderop in dit artikel). Konings beaamt dat het gewoon bijhouden van alle relevante tijdschriften al lang geen optie meer is. Naast de mogelijkheden die in dit artikel worden genoemd (zie kader), wijst hij ook op het belang van samenwerking in een onder-

zoeksgroep. "Iedereen leest de toptijdschriften wel, maar voor de grote bulk kun je een taakverdeling maken wie welke tijdschriften bijhoudt. Maar zelfs dan merk je dat je wel eens iets mist."

Inmiddels is er de *Faculty of 1000*, een nieuwe informatiedienst die

probeert om de sterke punten van de verschillende werkwijzen te combineren, door de nieuwe onderzoeksliteratuur te laten screenen door een netwerk van toponderzoekers, die daaruit het beste selecteren en van een beoordeling voorzien. Als gebruiker van *Faculty of 1000* kun je je dan

Wil Konings

Hoe houd je als wetenschapper de literatuur bij? Alle tijdschriften op je vakgebied lezen is al decennia lang niet reëel meer. Je moet dus selectief zijn, maar elke keuze betekent ook een risico dat je iets belangrijks mist.

- Je kunt enkele toptijdschriften volgen, bijvoorbeeld door je per mail te laten attenderen op de inhoudsopgaven van nieuwe afleveringen, iets dat zowat alle tijdschriften tegenwoordig bieden. Maar misschien mis je dan belangrijke artikelen die nu net in een ander tijdschrift hebben gestaan.
 - Je kunt regelmatig een search doen of laten doen in een bibliografisch bestand op je vakgebied. Dat is veel werk om te doen en veel werk om de resultaten door te nemen en het kaf van het koren te scheiden.
 - Je kunt overzichtsartikelen (reviews) op je vakgebied lezen, maar het duurt geruime tijd voor die beschikbaar komen. Voor nieuwe ontwikkelingen op specialistische terreinen kun je daar niet op wachten.
 - Je kunt vertrouwen op tips of attenderingen uit je netwerk, bij congresbezoek, en dergelijke.
- De meeste wetenschappers maken gebruik van een combinatie hiervan.

laten attenderen op nieuwe artikelen op een bepaald terrein en de beoordelingen nalezen.

F1000 noemt zichzelf *the next generation literature awareness tool*. Het is eind 2001 van start gegaan en concentreert zich voorlopig op de Biologie en randgebieden; voor 2004 is een *Faculty of 1000 Medicine* aangekondigd.

F1000 is opgezet als een virtuele faculteit van inmiddels ruim 1400 toponderzoekers (*faculty members*), ondergebracht in zestien 'sub'faculteiten (*faculties*) met elk drie tot twaalf afdelingen (*sections*). De leden worden door F1000 aangezocht of voorgedragen door collega's. Zij worden geacht elke maand een à twee selecties in te sturen; ze krijgen geen vergoeding voor hun bijdragen. Op dit moment zijn voor F1000 al zo'n 13.000 artikelen geselecteerd.

De enige Groninger die faculty member is, is Wil Konings: *"In het voorjaar van 2002 ben ik door de organisatie gevraagd. Ik heb direct ja gezegd. Het idee sprak me meteen aan. Het bijhouden van je vak door alle mogelijk relevante literatuur te screenen lukt gewoon niet meer, ook al denken sommigen van wel. Je moet op een of andere manier op anderen afdaan, maar wel op de kwaliteit kunnen vertrouwen. Faculty of 1000 pakt dat op een heel vernieuwende manier aan.*

Als gebruiker van deze dienst wordt je geattendeerd op artikelen die de aandacht hebben getrokken van topwetenschappers op je vakgebied, door hen zijn geselecteerd voor opname in de database en van commentaar

zijn voorzien. Dan loont het ook de moeite om achter het artikel aan te gaan en het te lezen.

Ik ben door F1000 geplaatst in de sectie 'environmental microbiology'. Dat klopt niet erg, maar ze wilden kennelijk de verschillende secties evenredig gevuld krijgen. Het is verder geen bezwaar, want het heeft geen gevolgen voor mijn selecties. Ik bepaal zelf voor welke secties een artikel volgens mij relevant is."

Doorbraken

Zoals gezegd beperkt F1000 zich tot gepubliceerde wetenschappelijke onderzoeksartikelen. Elk artikel krijgt van het faculteitslid dat het voordraagt de volgende informatie mee:

- een kwaliteitsbeoordeling: *recommended, must read of exceptional*
- een korte toelichting op inhoud en belang van het artikel
- een classificatie van het type artikel, zoals *novel finding of technical advance*.
- een indeling in een of meer van de secties van F1000.

Dit alles betekent dat er van een faculty member wel een zekere inspanning verwacht wordt.

Konings: *"Als ik een artikel wil indienen lever ik de gegevens aan via een webformulier, dat werkt heel makkelijk. Het lukt me vrij goed om het ritme erin te houden en regelmatig artikelen in te dienen. Het lidmaatschap is ook niet vrijblijvend, als je een tijd niets hebt ingediend krijg je een herinnering. Ik beperk mijn selectie zeker niet tot Science en Nature, bij wijze van spreken, maar heb ook arti-*

in

> Ik kom eigenlijk nooit meer in de bibliotheek <

kelen ingediend uit tijdschriften als *Journal of Biological Chemistry*, *PNAS*, *Biochemistry* en *EMBO Journal*. Dat ik tot nu toe vrij veel artikelen uit *Science* heb gekozen is eigenlijk toeval: er zijn op mijn vakgebied een paar doorbraken geweest, waarvoor *Science* de onderzoekers uitnodigde om erover te publiceren. Ik kon daar niet omheen.

Ik probeer maandelijks twee artikelen aan te leveren. De ene maand heb je wat meer tijd dan de andere en soms worden er minder interessante dingen gepubliceerd, maar ik denk dat ik tot nu toe redelijk aan mijn verplichtingen voldoe."

F1000 vervult, naast attendering, ook een functie op het vlak van evaluatie-na-publicatie.

Konings: "Ja, er zit ook een kwaliteitsoordeel aan vast voor de auteur en diens werkgever. Impactfactoren en citaties zeggen gewoon niet alles. En natuurlijk zegt het iets als een artikel wordt geaccepteerd door een tijdschrift met een bepaalde reputatie.

Dat alles blijft belangrijk, maar F1000 voegt daar iets aan toe. Jouw artikel is door een of meer wetenschappers van naam geselecteerd en ingediend. Ik weet van een collega uit de VS die met zijn notering in F1000 naar zijn College van Bestuur stapte om zijn positie te onderbouwen. Ook bij de RUG nemen we met genoeg kennis van een notering, zoals diverse van onze collega's te beurt is gevallen."

Reputatie

Dat houdt het risico van vriendjespolitiek in, zo van als jij een artikel van mij instuurt, stuur ik er een van jou in. Konings is daar niet bang voor: "Daar merk ik niets van. En ik verwacht het ook niet, juist doordat de beoordelingen niet anoniem zijn (zoals bij pre-publicatie reviews).

Niemand kan het zich veroorloven om zijn reputatie te verbinden aan de aanbeveling van een artikel waar hij niet achter staat. Het gaat om een kwaliteitsoordeel, dat ook achteraf nog publiekelijk gecontroleerd kan worden. Als je

dat te lichtvaardig of tegen beter weten in aanpakt, schaadt dat je reputatie."

Behalve faculty member is Konings natuurlijk zelf ook gebruiker: "Jazeker, ik heb een 'alert' en lees die regelmatig. Mijn promovendi en ikzelf hebben met F1000 artikelen gevonden die we anders vermoedelijk hadden gemist. Het past ook goed in mijn manier van werken, want hoewel ik niet zo handig ben met computers als mijn jongere collega's, kom ik eigenlijk nooit meer in de bibliotheek. Via mijn computer kan ik bij alle informatiebronnen die ik nodig heb."

Ondanks het enthousiasme van Konings heeft F1000 nog niet echt een grote schare bewonderaars. Konings: "De populariteit van zo'n systeem moet vanzelf groeien, als iets goed is ziet men vanzelf het belang er wel van in. Je moet er ook net tegen aanlopen. Onlangs zag ik dat een artikel van mijn collega Lubbert Dijkhuizen was voorgedragen, met een goede notering. Ik heb hem dat laten zien en nu is hij ook een enthousiast gebruiker."

Nieuwe trend

Via F1000 komt de hele informatievoorziening van de RUG ter sprake. Konings is er duidelijk tevreden over: "Ik kom nog vaak in de VS, in gerenommeerde laboratoria. In de VS wordt veel meer geld uitgegeven voor informatievoorziening dan hier, maar toch vind ik dat we hier echt niet mogen klagen. Het meeste dat we nodig hebben is er wel. Voor een gebruiker van het RUG-netwerk

lijkt het wel eens alsof dat er allemaal maar zomaar staat, maar ik realiseer me wel dat daar een heleboel werk, afwegingen en kosten achter zitten.

Sinds mijn pensioen werk ik voor de helft van mijn tijd aan de Universiteit van Stellenbosch in Zuid-

Afrika. Daar zouden ze heel erg blij zijn als ze zulke voorzieningen zouden hebben als wij hier hebben. Gelukkig kan ik ook daar vandaan gebruik maken van de faciliteiten van de RUG”.

De nieuwste trend in academisch informatieland is het ‘Open Access’ publicatiemodel. Konings: “Daar zie ik weinig in. We kunnen de kwaliteitscontrole van de peer review niet missen.” ...

Helaas, dat is een misvatting die vaker voorkomt. De essentie van Open Access is dat de peer review onveranderd blijft, alleen de financiering verandert. In het ‘oude’ systeem was publiceren gratis, maar moest men betalen om de gepubliceerde artikelen te kunnen lezen, door een abonnement of licentie te nemen. In Open Access daarentegen betaalt de auteur van een artikel, of de organisatie waarvoor hij of zij werkt, na acceptatie van het artikel een vast bedrag. De toegang tot dat artikel is daarna voor elke geïnteresseerde lezer gratis. Een systeem dat natuurlijk pas mogelijk geworden is sinds we in het digitale tijdperk zitten.

Konings: “Oh, dat verandert de zaak. Op zich is dat niet nieuw, want in diverse van de bestaande tijdschriften moet je als auteur ook betalen, bijvoorbeeld voor de behandeling van je manuscript of voor het opnemen van afbeeldingen. Nieuw is kennelijk wel dat daarmee alle abonnementskosten aan de kant van de lezer wegvallen. Ik zal me er eens wat nader op oriënteren.”

Wie weet vindt een artikel van Konings’ hand nog eens zijn weg naar toonaangevende open access tijdschriften als Journal of Biology of PLOS Biology...

Prof.dr. Wil N. Konings (Maas-tricht 1937) is microbioloog. In zijn eigen woorden: “In mijn werk heeft altijd de vraag centraal gestaan: hoe komen stoffen in de cel en hoe gaan ze er weer uit? En dat door onderzoek aan micro-organismen als bacteriën. Met zo mogelijk toepassingen in de biotechnologie”. Hij heeft in Groningen Biologie gestudeerd en is er in 1969 gepromoveerd. Na enkele jaren te hebben gewerkt aan de National Institutes of Health in Bethesda in de VS is hij sinds 1971 verbonden geweest aan de RUG, vanaf 1980 als hoogleraar Microbiologie. Op 18 juni 2002 hield hij in Groningen zijn afscheidscollege, met de titel *Over en door de grenzen van het leven*. De verwijzing die daarin zit naar zijn oratie uit 1980, *De celmembraan: grens tussen leven en dood* markeert zijn loopbaan bij de RUG.

Als emeritus lijkt Konings nog onverminderd actief, onder meer als promotor aan de RUG, als lid en bestuurder van wetenschappelijke genootschappen,

en als *visiting professor* aan de universiteit van Stellenbosch in Zuid-Afrika.

Konings hoort bij de meest publicerende en meest geciteerde wetenschappers uit Groningen. Een search in de Web of Science levert 450 publicaties sinds 1966 op, waarbij dit bestand nog alleen de internationaal toonaangevende tijdschriften dekt. Hij heeft zich een plaats verworven in de eregallerij van ISI's *Highly Cited Researchers*. De Web of Science telt op dit moment zo'n 5500 citaties.

Daarnaast neemt Konings ook de moeite voor wat minder specialistisch publiek te schrijven, zoals zijn artikel uit 2000 over het biotechnologisch potentieel van melkzuurbacteriën, met de speelse titel *Lactic acid bacteria: the bugs of the new millennium*, of in zijn bijdrage over *extremophiles* (micro-organismen die onder extreme omstandigheden kunnen leven of overleven) aan het grote UNESCO-project voor een *Encyclopedia of Life Support Systems*.